

ÖMER SEYFETTİN'DEN AZME VE ÇALIŞKANLIĞA DAİR BİR HİKÂYE: 'VELİNİMET'

*Fatih SAKALLI**

Geliş Tarihi: 25.07.2020

Kabul Tarihi: 21.08.2020

Atıf Bilgisi: Hars Akademi
Uluslararası Hakemli Kültür-
Sanat-Mimarlık Dergisi

Sayı: Özel Sayı

Sayfa: 1-14

Yıl: 2020

Dönem: Ekim

Özet

Türk hikâyesinin en önemli hikâyecilerinden birisi olan Ömer Seyfettin, edebiyat tarihimize hikâyeleri, nesirleri, şiirleri, mektupları, çevirileri, romanı ve tiyatrosu ile katkıda bulunmuş bir yazardır. Fakat her şeyden önce o, bir hikâyecidir. Aynı zamanda o, Türk toplumunun tarihi ve sosyal yapısını, değerlerini iyi tanımlamış bir kişiliktir. Birçok hikâyesinde verdiği mesajlar ve yaptığı tespitler ile bunu açıkça ortaya koyar. Makalemize konu olan 'Velinimet' adlı hikâyede de azim ve irade ile çalışkanlık kavramları ön plana çıkar. Makalede hikâyenin olay örgüsü verildikten sonra hikâyede ön plana çıkan değerler ve kavramlar karşılıkları ile belirtilmiştir. Daha sonra ise bu değerlerin ve kavramların çağrıştırdığı olgular bir tablo şeklinde ortaya konmuştur. Sonuç bölümünde ise bütün bu başlıklardan hareketle 'Velinimet' hikâyesi hakkında hükümler verilmiş, hikâyenin herkesin kendine dersler çıkarması gereken bir metin olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Hikâye, Azim, Çalışkanlık, Velinimet.

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara, fatih.sakalli@hbv.edu.tr / ORCID: 0000-0002-3706-0942

A STORY FROM ÖMER SEYFETTİN TO PERSEVERANCE AND STUDIOUSNESS: 'VELİNİMET'

*Fatih SAKALLI**

First Received: 25.07.2020

Accepted: 21.08.2020

Citation: Hars Akademi
International Refereed Journal of
Culture-Art-Architecture

Issue: Special Issue

Pages: 1-14

Year: 2020

Session: October

Abstract

Ömer Seyfettin, one of the most important storytellers of the Turkish story, is a writer who contributed to our history of literature with his stories, prose, poetry, letters, translations, novel and theater. But above all, he is a storyteller. At the same time, he is a person who has well defined the historical and social structure and values of Turkish society. He clearly reveals this with his messages and his findings in many stories. In the story called 'Velinimet' which is the subject of our article, the concepts of perseverance and willpower and diligence come to the fore. After the plot of the story is given in the article, the values and concepts that come to the fore in the story are indicated by their equivalents. Then, the facts evoked by these values and concepts are presented in a table. In the conclusion part, based on all these titles, provisions were made about the story of 'Velinimet' and it was emphasized that the story is a text that everyone should learn from.

Key Words: Ömer Seyfettin, Story, Perseverance, Studiosness, Benefactor.

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram University, Faculty of Literature, Department of Turkish Language and Literature, Ankara, fatih.sakalli@hbv.edu.tr / ORCID: 0000-0002-3706-0942

Giriş

Ömer Seyfettin, otuz altı yıllık ömründe hikâye, şiir, hatıra, makale, düzyazı, çeviri, mektup, fıkra kısacası edebiyatın birçok türünde eser vermiş bir edebiyatçıdır. Herkesin severek okuduğu bir yazar olmasının yanında Türk hikâyesinin en önemli temsilcilerinin başında gelir. Ömer Seyfettin'in birçok hikâyesinde topluma yol gösterici bir tavır takındığı söylenebilir. Onun 'Velinimet' adlı hikâyesi de topluma olumlu anlamda mesaj verdiği hikâyelerden birisidir. *"Velinimet isimli hikâye de iki münevverin Kâğıthane'ye gezintiye çıktıkları sırada yanlarında duran bir otomobilden inen şahsın logaritmacı olan adama "velinimetim" demesi üzerine şekillenir. Velinimet olarak nitelenen logaritmacı otomobilden inen kişinin geçmiş zamanda efendisidir. Birkaç nasihat sonrasında bu hizmetçinin iş hayatına atılmasına vesile olur ve azmi sayesinde hizmetçi kısa sürede zengin bir fabrikatör olur"* (Özsaray 2018: 407). Hikâyenin başında bir Arnavut meseli olarak şu sözlere yer verilir: *"Akıl, insanın külahında bir çividir. Yumruk yemeden kafasının içine girmez"* (Polat, ÖSBH** 2019: 744). Hikâyedeki olaylar, yaşananlara şahitlik etmiş olan yazar anlatıcının bakış açısından nakledilir.

Olay Örgüsü

Yazar anlatıcı, havanın güzel olduğu bir gün Logaritmacı Hasan ile Hürriyet Tepesi'ne gittiklerini söyleyerek hikâyeye başlar. Kâğıthane'ye ve Haliç'e yükseklerden baktıklarını ve Hasan'ın Lale Devri'ne ait hikmetlerden söz ettiğini belirtir. Daha sonra Logaritmacı Hasan'ı tanıtmaya başlar. Hasan'ın on beş sene öncesinde kendisinin matematik hocası olduğunu, mektepten sonra arkadaşlık kurduklarını, onun nazarında mazi, hâl ve istikbalin her şeyin açık olduğunu ve zihninin meçhule tahammülünün olmadığını ifade eder. Matematik mantığıyla en karışık şeyleri hemen hallettiğini ve 'iki kere iki dört' kadar kesin hükümler verdiğinden söz eder. Aynı zamanda çekilmez bir nasihatçi olduğunu ve neden yahut kimden bahsedilirse edilsin o duruma ya da o kişiye uygun bir tarz bulduğunu, yanı sıra kızdığını ve farklı bir düşünüş biçimi olduğunu anlatır. Buna rağmen kendisinin onun çok tuhaf görünen fikirlerini sevdiğini de vurgular.

Sohbet ederlerken karşılarından gelen bir otomobil gördüklerini, şosenin kenarına çekildiklerini, bu parlak, siyah renkteki ihtişamlı arabanın yanlarından hızlıca geçtiğini, camların arkasından güzel kadınla genç erkeğin çehrelerinin seçildiğini ve keskin bir benzin

** Hikâyelerdeki alıntılar, Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat'ın Yapı Kredi Yayınları'ndan 2019 yılında neşredilen 'Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri' kitabının 3. baskısından alınmıştır.

kokusu duyduklarını ifade eder. Arkalarından Hasan diyerek seslenen kişinin yanlarına gelerek Logaritmacı Hasan'ın ellerine sarıldığını ve “*Nasılsın velinimetim!*” (Polat, ÖSBH 2019: 741) diyerek hâl hatır sorduğunu söyler. İkisinin konuşmaya başladıklarını, gencin dört yüz bin lirasının olduğunu belirttiğini anlatır. Hasan'ın da çalışması yönünde öğüt verdiğini, gencin “*Sen benim velinimetimsin. Sana ölünceye kadar minnettarım*” (Polat, ÖSBH 2019: 743) sözleriyle minnetini ifade ettiğini, Hasan'ın “*Ben sana para yerine nasihat verdim*” (Polat, ÖSBH 2019: 743) dediğini, gencin ise “*Bir söz ama pir söz. Sen bana akıl vermeseydin ben yine eskisi gibi sürünecektim*” (Polat, ÖSBH 2019: 743) diyerek minnettarlığını dile getirdiğini anlatır.

Anlatıcı, daha sonra arabadaki kadının bu gencin nişanlısı ve İstanbul'un en kibar, yüksek mevkideki ailelerinden birinin kızı olduğunu öğrendiklerini, gencin otomobilini üç bin liraya aldığını belirtir. Gencin şık giyimi ve fiziki tasviri hakkında yorumlar yapar. Hasan'la vedalaşan gencin ayrılmasından sonra anlatıcı, bu gencin kim olduğunu ve niçin Hasan'a ‘velinimetim’ diye hitap ettiğini sorar.

Bunun üzerine Hasan, matematikte olduğu gibi hayatta da bazı kural ve kaidelerin olduğunu söyler ve anlatmaya başlar. Bu gencin kendisi Selanik'te iken uşağı olduğunu, kendisinin Balkan Harbi'nden sonra İzmir'e gittiğini, bir sene sonra İstanbul'a geldiğini, bir gün Meserret Apartmanı'nın kapısında Ahmet'i (genç) gördüğünü anlatır. Bir iş yapmadığını öğrendiği Ahmet'in üstünün başının döküldüğünü ve kendisinden bir mecdiye borç istediğini, iki gündür aç olduğunu belirttiğini ifade eder. İki gün öncesinden karnını doyuracak parasının olup olmadığını sorar ve ‘evet’ cevabını alır ve iki gün sonra aç kalacağını niçin düşünmedin diyerek Selanik'teki köpeği Koton'u hatırlatır.

Bu köpeğin en belirgin özelliğinin ‘istikbal endişesi’ olduğunu ve kendine verilen kemiklerin beşte birini bile yemeyerek bahçenin tarhlarına sakladığını ve hep yarınını düşündüğünü, çok azarlamalarına rağmen köpeği bu endişesinden vazgeçiremediklerini ifade eder. Hasan, bu örneği verdikten sonra Ahmet'e “*Senin Koton kadar hissin yok muydu?*” (Polat, ÖSBH 2019: 744) diyerek çıkışır ve cebinden bir kart çıkarır. Eyüp'teki bir ip fabrikasının müdürünün sınıf arkadaşı olduğunu belirterek kartı Ahmet'e verir ve ona bir tavsiye yazdığını söyleyerek “*Çalış, para kazan, ye... Kimseden para isteme*” (Polat, ÖSBH 2019: 745) diyerek nasihat eder. Ahmet'in yakasını bırakmadığını, çok aç olduğunu söyleyerek iki kuruş istediğini, bunun üzerine kendisinin elini cebine götürdüğünü fakat merhamet göstermesi halinde gencin azmini kıracağını düşünerek bu hareketinden vazgeçtiğini anlatır. Sonra Ahmet'e Kosova Oteli'ni tarif ettiğini, sahibinin arkadaşı

olduğunu belirttiğini ve selam söyleyerek ona “Ben otelin bütün abdesthanelerini temizleyeyim, oteli süpüreyim, yıkayım bana beş kuruş ver.” demesi hâlinde otel sahibinin bu parayı kendisine vereceğini söyler ve otel sahibinin bu pazarlığa razı olmaması hâlinde kendisini Valide Kırathanesi'nde bulmasını tembihler.

Hasan sözlerinin devamında Ahmet'e altı gün sonra rastladığını, Ahmet'in eline sarılarak “Eğer bana o gün ekmek parası vereydin, ben fabrikaya gitmeyecektim. Bana ağır bir iş gördürdün ama çalışmayı öğrettin. Çok minnettarım” (Polat, ÖSBH 2019: 745). dediğini belirtir. Ahmet'in fabrikada çabucak ilerleyerek ustabaşı olduğunu, günde yarım lira kazandığını, her rast gelişinde onu daha değişmiş, daha akıllanmış, daha şıklaşmış ve kanlanmış gördüğünü ifade eder. Ahmet'in daha sonra emeğini ortaya koyarak bir zengine ortak olduğunu, fanila, çorap fabrikası açtığını, sonra muhtelif dairelere müteahhit olduğunu, faaliyetleriyle, doğruluğuyla, namusuyla kendini tanıttığını, zenginleştikten sonra da kibirlenmediğini ve kendisini nerede görse velinimetim diyerek yanına geldiğini ve sermayenin esası olan azmi kendisinden aldığını hiç unutmadığını anlatır.

Hikâyenin sonlarına doğru anlatıcı, tekrar sözü alır ve Logaritmacının azme, iradeye, saye, hesaba dair hikmetli sözlerini dinlerken göğsünün kaya yığınları altında ezildiğini hissettiğini belirtir. Ortaokul tahsili bile görmemiş, yalın ayak başkacak bir uşak yamağının ip ameleliğinden, ustabaşılığa, ustabaşılıktan fabrikatörlüğe, fabrikatörlükten müteahhitliğe sıçradığını, müteahhitlikten otomobille milyonerliğe doğru yürüdüğünü görmenin kendisine acı geldiğini ve onu kıskandığını itiraf eder. Amerika'nın en meşhur, en büyük iktisat krallarının da on parasız işe başladıklarını bilmesine rağmen kendisini uzandığı ciğerin karşısında ‘pis!’ diye yalanan sıska bir kediye benzetir ve bu zenginliğe hiç önem vermiyormuş gibi bir aşağılama ile yüzünü ekşiterek “Yeni zengin işte...” (Polat, ÖSBH 2019: 746) diyerek söylenir. Hikâyenin sonunda Ahmet'in bu başarısını işiten ve onu kıskanan, aşağılayan anlatıcıyı gören Logaritmacı Hasan, zenginliğin bir şarap gibi eskisi / yenisi olmayacağını belirterek anlatıcıdan kuruntuyu ve çekememezliği bırakmasını ister.

Hikâyedeki Değerler

‘Velinimet’ adlı hikâyede ön plana çıkan beş değer onları bütünleyen dört kavram ile ele alındığı söylenebilir. Nitekim bu değer ve kavramlar birlikte düşünüldüğünde hikâyenin vermek istediği mesaj da çok açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu değerler şu başlıklar altında toplanabilir:

Sorumluluk

'Velinimet' adlı hikâyede birçok değerle karşılaşırız. Bunlardan ilki sorumluluktur. Nitekim Logaritmacı Hasan, kendisine aç olduğunu söyleyen ve para isteyen uşağı Ahmet'e Selanik'teki köpeği Koton'un davranışlarından örnekler vererek onun da köpeği Koton gibi sorumluluk sahibi olması gerektiğini belirtir:

“Koton, benim Selanik'teki küçük köpeğimin adı... Bu köpekte en bariz, en kuvvetli seciye 'istikbal endişesi' idi. Kendine verilen kemiklerin beşte birini, bile yemez, gider, bahçenin tarhlarına gömer, saklardı. Evet, en bol, en neşeli zamanda bile 'yarın' kendisine bir şey veremeyeceğimiz ihtimalini aklından çıkarmaz, hep 'yarın'ı düşünürdü. Kemikleri saklamak için çiçekleri, tarhları bozuyordu. Çok dövdük, azarladık. Bir türlü bu endişesinden vazgeçiremedik. Ahmet'e 'Senin Koton kadar hissin yok muydu?' dedim. Utandı- başını daha beter eğdi, önüne baktı” (Polat, ÖSBH 2019: 744).

Yardımseverlik

Hikâyedeki değerlerden birisi de yardımseverlik sözcüğü ile açıklanabilir. Hasan, Ahmet'e acıyıp para vermez. Ona çalışıp para kazanmasını öğütleyerek ona yardım eder:

“Cebimden bir kart çıkardım. Eyüp'te bir ip fabrikasının müdürü sınıf arkadaşım. Ona bir tavsiye yazdım. 'Al bunu, götür. Çalış, para kazan, ye... Kimseden para isteme! Dedim. Teşekkür etti. Amma yine yakamı bırakmadı. 'Bari iki kuruş verin. Şimdi ekmek peynir alayım. Açlıktan öliyorum.' Azıcık daha verecektim. Elimi cebime götürdüm. Birdenbire bu lüzumsuz merhametle kuvvetli bir gencin azmini kıracağımı düşündüm. Evet, surf merhametle yapılmış bir muavenet, halis bir cinayetten başka bir şey değildir. Kime acıyıp 'bir sa'yin mukabili olmayarak' muavenet edersek, onun azmini, iradesini dumura uğrattığımız demektir” (Polat, ÖSBH 2019: 744 - 745).

Çalışkanlık

Hikâyede karşılaştığımız bir başka değer çalışkanlık kelimesi ile ifade edilebilir. Hikâyede Uşak Ahmet'in çalışkanlığı sayesinde nasıl zengin olduğunu Logaritmacı Hasan şöyle nakleder:

“Ona altı gün sonra rast geldim. Hemen elime sarıldı. Öptü. 'Eğer bana o gün ekmek parası verseydin, ben fabrikaya gitmeyecektim. Bana ağır bir iş

gördürdün, amma çalışmayı öğrettin. Çok minnettarım! dedi. Çabucak ilerlediğini, ustabaşı olduğunu, günde yarım lira aldığını söyledi. Zaten müsaitti. Yalnız azminin uyanması için 'Hanya'yı Konya'yı anlaması icap ediyordu, ben ona anlattım. Her rast gelişimde onu daha değişmiş, daha akıllanmış, daha kanlanmış, daha semizlenmiş gördüm. Sonra sâyini karşılık koyarak bir zengine ortak oldu. Fanila, çorap fabrikası açtı. Sonra muhtelif dairelere müteahhit oldu..." (Polat, ÖSBH 2019: 745).

Logaritmacı Hasan'ın Ahmet'e verdiği çalış öğüdü, hikâyenin kurgusu için büyük önem arz eder: "*Çalış, daha çalış! dedi*" (Polat, ÖSBH 2019: 743).

Hikâyedeki en önemli değer çalışkanlıktır denebilir. Ortaokul tahsili bile olmayan birisinin kendisine edilen nasihati dinlemesi ve çalışarak zengin olması bunun en büyük göstergesidir:

"Hikâye kahramanı Ahmet, çok çalışması sayesinde, dürüstlükten ayrılmadan zengin olmuş ve yaşamakta olduğu toplumda saygın bir yer elde edebilmiştir. Üstelik Ahmet ortaokul düzeyinde bile öğrenim görmemiştir. Öyleyse herkes çalışarak bir yerlere varabilir. Başarılı olmak için tek şart çalışmaktır. Eğer Logaritmacı, Ahmet'e iş imkânı değil de, açlığını savmak için para verseydi, Ahmet, çalışma alışkanlığı, çalışarak kazanma ve yeme alışkanlığı kazanmayacaktı. Bu bakımdan Ömer Seyfettin, bu hikâyesinde çalışmayı alışkanlık olarak da değerlendirmiş ve kişileri bu alışkanlığa yönlendirme biçimini de belirtmiş oluyor" (Aydemir 1989: 80-81).

Dürüstlük

Hikâyede Uşak Ahmet'in azmi ve çalışkanlığının yanı sıra doğruluk ve dürüstlüğü sayesinde zengin olduğu da vurgulanmaktadır: "*Faaliyetleriyle, doğruluğuyla, namusuyla kendini tanıttı*" (Polat, ÖSBH 2019: 745).

Saygı

Hikâyede karşımıza çıkan bir başka değer ise saygıdır. Logaritmacı Hasan'ın Selanik'ten uşağı olan Ahmet, Hasan'ın verdiği öğütleri tutarak zengin olmuştur. Bunun bir göstergesi olarak da her gördüğü yerde Hasan'ın yanına giderek ona olan sevgi ve saygısını göstermektedir: "*Zenginleştikten sonra kibirlenmedi de... Şimdi beni nerede görse koşar,*

'velinimetim' der. Sermayesinin esası olan azmi benden aldığını hiç unutmaz..." (Polat, ÖSBH 2019: 745).

Görülüyor ki hikâyedeki değerler şeması sorumluluk – yardımseverlik – çalışkanlık – dürüstlük – saygı kelimeleri etrafında şekillenmektedir. Bu değerler tablosu ve hikâyedeki karşılıkları şöyle bir şema ile ifade edilebilir:

	Değerler	Karşılıkları
1	Sorumluluk	Logaritmacı Hasan'ın uşağı Ahmet'e köpeği Koton'un davranışlarını örnek vermesi
2	Yardımseverlik	Logaritmacı Hasan'ın aç olduğu için kendisinden para isteyen Ahmet'e çalışmanın yolunu göstermesi
3	Çalışkanlık	Ahmet'in Logaritmacı Hasan'ı dinleyerek çok çalışması ve zengin olması
4	Dürüstlük	Ahmet'in çok çalışırken aynı zamanda doğru, dürüst ve namuslu hareket etmesi
5	Saygı	Ahmet'in Logaritmacı Hasan'ın sözünü dinleyerek zengin olması ve bundan sonra ona her gördüğü yerde saygı ve sevgi göstermesi

Hikâyede Öne Çıkan Kavramlar

'Velinimet' adlı hikâyede bu değerlerin dışında bazı kavramların da vurgulandığı söylenebilir. Açlık / Sefalet – Akıl - Zenginlik – Kıskançlık kavramları etrafında hikâyedeki kurgunun ilerlediğini belirtmek mümkündür.

Açlık / Sefalet

Hikâyedeki olayların Logaritmacı Hasan ile uşağı Ahmet'in İstanbul'da Meserret Apartmanı'nın önünde karşılaşmaları sonucu başladığı ifade edilebilir. Karşılaştıklarında Ahmet perişan bir haldedir, açtır ve ustasından yiyecek bir şey almak için para ister. "Bir gün Meserret Apartmanı'nın önünden geçiyordum. Bir de baktım bizim Ahmet... Öpmek için elime sarıldı, üstü başı dökülüyordu. Ne yaptığını sordum. 'Hiç dedi, boştayım' Sonra sıkılarak benden bir meci diye istedi. Tekrar niçin ne sebeple para vereceğimi sordum. 'Vallahi iki gündür açım, bari beş kuruş ver. Bugün karnımı doyurayım.' dedi" (Polat, ÖSBH 2019: 744).

Hasan'ın öğütlerine rağmen Ahmet, para isteğini tekrarlar: “Ama yine yakamı bırakmadı. ‘Bana iki kuruş verin. Şimdi ekmek peynir alayım. Açlıktan ölüyorum’ dedi” (Polat, ÖSBH 2019: 745).

Ahmet'in bütün isteklerine rağmen Hasan'ın ona para vermeyerek çalışma yolunu göstermesi ve Ahmet'in de ustasının sözlerini dinleyerek dürüst bir şekilde çalışması onu sefaletten kurtarmış ve zenginliğin kapılarını açmıştır.

Akıl

Hikâyede Logaritmacı Hasan, akılı temsil eden kişi olarak karşımıza çıkar.

“Logaritmacı Hasan Velinimet hikâyesinde de akliselimi temsil eden tiplere olarak bir başka türedi zengin karşısında gösteriliyor. O, bir yüksek değer normu olan irade, akıl, muhakeme sahibidir. Nasihat etmeyi, matematik zekâsıyla meseleleri yorumlamayı sever. Velinimet'te Uşak Ahmet'in etrafında dersini verir. Uşak Ahmet sadece karnını doyurmak gibi vital değerler denilen araç değerlerle yola çıkıyor. Logaritmacı'dan para istiyor. Ancak “Kime acıyıp ‘bir sa'yin mukabili olarak’ muavenet edersek onun azmini, iradesini dumura uğrattığımız demektir.” görüşüyle Uşak Ahmet'e para vermez, fakat para kazanma yolunu gösterir. Böylece yaptığı şey aslında Uşak Ahmet'te gizli olan bir yüksek değeri, azim duygusunu ortaya çıkarmaktır. Uşak Ahmet sadece beslenme gibi bir araç değer duygusunun yönlendirmesinden kurtulmuş ve çalışarak kazanmaya azmetme gibi bir yüksek değere ulaşmıştır. Ancak çok belirgin olmasa da onun kimliğinde bu para kazanma azminin çok para kazanma gibi bir araç değere doğru değiştiğine de şahit oluruz. Fakat her iki durumda da Uşak Ahmet'in sa'ye değer vermesi önemlidir” (Argunşah 2003: 203).

Anlatıcı kişi, Logaritmacı Hasan'ın akliselim kişiliğini hikâyede şöyle anlatır:

“Onun nazarında her şey vazıhtır. Mazi, hâl, istikbal... Dimağının meçhule tahammülü yoktur. Riyazi mantığıyla en karışık, en mu'dil şeyleri hemen hallediverir. ‘İki kere iki dört’ kadar kat'i hükümler verir. Sonra, aynı zamanda çekilmez bir nasihatçidir de... Neden bahsetseniz sizin yahut bahse kahraman olanın hayatına ait makul bir tarz bulur. Nasihat şeklinde bir prensip ortaya çıkarır. Yanlışa kızar. Halbuki onca bütün hayat yanlıştır! Zira düşünün sistemi tabiatta yoktur. Tabiatta onun kafasındaki mantık yoktur, hesap yoktur, rakam yoktur!” (Polat, ÖSBH 2019: 741-742).

Uşak Ahmet, hikâyenin ilerleyen bölümlerinde ustası Hasan'ın kendisine akıl vermesi ile bu durumlara geldiğini şu şekilde belirtir: *“Vallahi her yerde, herkese söylüyorum. Sen bana akıl vermeseydin ben yine eskisi gibi sürünecektim”* (Polat, ÖSBH 2019: 743).

Logaritmacı Hasan'ın hayata dair tespitleri hikâyede karşımıza çıkar. *“Riyaziyede olduğu gibi hayatta da bazı mütearifeler vardır. Doğruluklarına hiç şüphe yokken yine kimse iltifat etmez. Mesela, ‘Herkes kendi işini kendi kendine görürse kimsenin kimseye ihtiyacı kalmaz!’* (Polat, ÖSBH 2019: 744).

Anlatıcı, Hasan'ın belirli kavramlara ait hikmetlerini hikâye boyunca dinler: *“Logaritmacının azme, iradeye, saye, hesaba dair söylediği hendesi hikmetleri dinlerken, artık göğsümün, görünmez kesme kaya yığınları altında ezildiğini duyuyordum”* (Polat, ÖSBH 2019: 745-746).

Hikâyenin temelinde de Logaritmacı Hasan'ın bu hikmetli sözlerini dinleyerek zenginliğe ulaşan Ahmet'in başarısı anlatılır. Dolayısıyla hikâyede Hasan; akıl, irade, idrak sahibi yol gösteren bir kişilik olarak bulunmaktadır.

Zenginlik

Hikâyede Ahmet'in zenginliğine dair bilgilere yer verilir ve dört yüz bin lirasının olduğundan söz edilir. *“Karşımızdan bir otomobil geldiğini gördük. Şosenin kenarına çekildik. Bu, canlanmış büyük bir piyano kadar parlak, siyah, ihtişamlı bir arabaydı... Siyah paltosunun şıklığı, yakasındaki ağır lutrun parlaklığı, sanki beni manyetize etmişti... Ehemmiyetsiz vallahi... Dört yüz bin liram var”* (Polat, ÖSBH 2019: 742).

Anlatıcının gözünden Ahmet'in zenginliğine ait belirtiler ise şöyle ifade edilir:

“[...] Şık gencin Logaritmacıyla konuştuklarını dinliyordum. Kadın nişanlısıymış. Kimin nesi olduğunu söyledi. İstanbul'un en kibar, en eski, en yüksek bir ailesinin ismini işitiyordum. Otomobilini üç bin liraya almış... Susuyor, bakıyordum. Boyu uzundan biraz kısaydı. Yahut semizliğinden öyle görünüyordu. Gülerken azı dişlerinin platin kaplı olduğu gözüme çarptı. Esmer cildi çok rahat içinde yaşayan her mesut zengininki gibi taptazeydi. Parlaktı...” (Polat, ÖSBH, 2019: 742).

Logaritmacı Hasan da anlatıcıya Ahmet'i her görüşünde daha toparlanmış gördüğünü şu sözlerle anlatır: *“Her rast gelişimde onu daha değişmiş, daha akıllanmış, daha şıklaşmış, daha kanlanmış, daha semizleşmiş gördüm”* (Polat, ÖSBH 2019: 745).

Dolayısıyla 'Velinimet' hikâyesi, açlık ve sefalet hâlindeki bir adamın ustasının sözünü dinleyerek azmi ve çalışkanlığı sayesinde zenginliğe giden sürecini anlatır. Ustasının sözü, onun için o kadar değerlidir ki adeta hayatını değiştirmiştir. Ahmet, bu durumu şöyle özetler: “Bir söz ama pîr söz...” (Polat, ÖSBH 2019: 743).

Kıskançlık

'Velinimet' hikâyesi, Uşak Ahmet'in zengin olma hikâyesini Logaritmacı Hasan'dan dinleyen ve Ahmet'in zenginliğine de şahit olan anlatıcının kıskançlık belirtileri ile bitirilir.

“Velinimet, isimli hikâye de iki münevverin Kâğıthane'ye gezintiye çıktıkları sırada yanlarında duran bir otomobilden inen şahsın logaritmacı olan adama “velinimetim” demesi üzerine şekillenir. Velinimet olarak nitelenen logaritmacı otomobilden inen kişinin geçmiş zamanda efendisidir. Birkaç nasihat sonrasında bu hizmetçinin iş hayatına atılmasına vesile olur ve azmi sayesinde hizmetçi kısa sürede zengin bir fabrikatör olur. Adam, arkadaşının hizmetçisinin kısa sürede zengin olmasından müteessir olacaktır...” (Argunşah 2003: 407).

Bu üzünlüğünü ve kıskançlığını şu cümlelerle dile getirecektir:

“Rüştiye tahsili bile görmemiş, yalın ayak başıkabak bir uşak yamağının ip ameleliğinden ustabaşılığa, ustabaşıktan fabrikatörlüğe, fabrikatörlükten müteahhitliğe sıçradığını, müteahhitlikten otomobil milyonerliğine doğru yürüdüğünü görmek –bilmem niçin?- bana acı geliyordu. Kıskanıyor muydum? Evet kıskanıyor muydum? Ama niçin, Amerika'nın en meşhur, en büyük iktisat kralları da on parasız işe başlamamışlar mıydı? Muhakemem, mantığım hissiyatımı düzeltemiyordu. Uzandığı ciğerin karşısında 'pis!' diye yalanan sıska bir kedi kadar zavalliydim. Kendimi tutamadım. Sanki bu zenginliğe, bu saye hiç ehemmiyet vermiyormuşum gibi, istihkarla yüzümü ekşittim” (Polat, ÖSBH 2019: 746).

'Velinimet' adlı hikâyede Uşak Ahmet'in sefaletten zenginliğe ulaşması ve yazar anlatıcı tarafından bu durumun kıskanılmasının yanında sonradan zengin olan kişilerin davranış biçimlerine de gönderme yapılarak ince bir eleştiri yapılır:

“Gösteriş meraklısı ve görgüsüz yeni zenginlerin toplumsal hayatta nasıl dikkat çekme telaşıyla hareket ettiklerinin anlatıldığı bir diğer öykü olan 'Velinimet'te ise kıssadan hisse geleneğinin ağır bastığı görülmektedir. Kendisine verilen bir

nasihat ile zengin olan adamın üç gün aç kaldığı günlerden otomobil sahibi olabilecek kadar zenginlikteki günlere ulaşma öyküsü anlatılır. Öyküde, yazarın bu tip zenginliğe (birdenbire zenginlik) karşı kıskançlıkla karışık bir öfke duyduğu bu öfkenin de kendi yarattığı başka bir karakter tarafından nasıl bertaraf edildiği anlatılmaktadır” (Eminoğlu 2019: 127).

Yukarıda sözü edilen kavramların hikâye kişileri etrafında da açıklanabileceği söylenebilir. Bu durum, şöyle bir tablo ile somutlaştırılabilir:

	Kavramlar	Kişilerle Karşılıkları
1	Açlık / Sefalet – Zenginlik	Hikâyede açlık ve zenginlik kavramları Uşak Ahmet'in sefaletten zenginliğe ulaşan süreci ile ele alınır
2	Akıl	Hikâyede aklın temsilcisi Logaritmacı Hasan'dır. Uşağı Ahmet'e çalışması yönünde verdiği tavsiyelerle onun hayatının akışının değişmesine öncülük eder
3	Kıskançlık	Yaşananları gözlemleyen ve nakleden yazar anlatıcı ise Ahmet'in elde ettiği zenginliği kıskanan kişi durumundadır.

Değer ve Kavramların Çağrıştırdığı Olgular

Bu değer ve kavramlar etrafında vücut bulan 'Velinimet' hikâyesinde bir de bu değer ve kavramların çağrıştırdığı olgular vardır. Bunları da şöyle bir tablo ile göstermek yerinde olur:

	Değer ve Kavramlar	Çağrıştırdığı Olgular
1	Sorumluluk	İstikbal endişesi / Gelecek kaygısı gütme
2	Yardımsızlık	Nasihat etme / Para kazanmanın doğru yolunu gösterme
3	Çalışkanlık	Azim / Kararlı hareket etme
4	Dürüstlük	Doğruluk / Namuslu olma
5	Saygı	Vefa / Kadirbilirlik
6	Açlık / Sefalet	Perişanlık / Fakirlik
7	Akıl	İrade / Muhakeme etme

8	Zenginlik	Maddi İmkânlar / Lüks yaşam
9	Kıskançlık	Hasetlik / Elde edemediğini küçümseme

Sonuç

Ömer Seyfettin, birçok hikâyesinde Türk toplumuna mesajlar vermiştir. Makalemize konu olan 'Velinimet' hikâyesi de bunlardan bir tanesidir. Hikâyenin birçok değer ve bunları kurgusal anlamda tamamlayan kavramlarla şekillendiği söylenebilir. Hiç şüphesiz hikâyede vurgulanan en belirgin değer 'çalışkanlık' kelimesi ile ifade edilebilir. Hikâyede azim ve iradesini ortaya koyarak çalışkanlığı ile ön plana çıkmış, bunun sonucunda zengin olmuş Ahmet'in yaşadıkları anlatılmıştır. Ahmet'in açlıktan zenginliğe giden süreci, daha önce uşaklığını yaptığı Logaritmacı Hasan'ın başkalarından para istemek yerine çalışarak para kazanması ve bu parayı harcaması yönünde kendisine verdiği nasihati dinlemesi ile gerçekleşmiştir. Bütün bunlara yakından şahit olan Hasan'ın yanındaki arkadaşı ise hikâyenin sonunda ortaokul mezunu bile olmayan Ahmet'in zenginliğini kıskanmış, elde edemediği bir başarıyı küçümseme yoluna gitmiştir. Azim ve çalışkanlık ile zenginliğe ulaşan ve bunun neticesinde lüks bir yaşama kavuşan Uşak Ahmet'in yaşama biçiminin yazar anlatıcı tarafından kıskanılması, hikâyenin kurgusunda olumlu değerlerin (azim / çalışkanlık) olumsuz bir davranış bir biçimi ile (kıskançlık / küçümseme) karşılık bulması şeklinde karşımıza çıkar. Ömer Seyfettin, Türk toplumunun kültür yapısını çok iyi sentezlemiş bir hikâyecidir ve birçok hikâyesinde de insanlar ve toplumsal davranış biçimleri üzerinden, bazen çelişkiler bazen de zıtlıklar aracılığıyla bu unsurları göstermiştir. 'Velinimet' hikâyesinde de yukarıda sözünü ettiğimiz hususlar çevresinde bunu gerçekleştirdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca Ömer Seyfettin'in hikâyeyi bu şekilde bitirmesi de manidardır. Kişilerin eğitim seviyeleri ne olursa olsun doğru ve namuslu bir şekilde çalışarak başarıyı elde edebilecekleri bu hikâye ile ortaya konmuştur. Bu hikâyede dürüst bir şekilde azimle ve irade göstererek çalışmak zenginlik ile ödüllendirilmiştir. Sonuç olarak 'Velinimet' hikâyesi, Ömer Seyfettin'in içinde birçok mesajı barındıran ve her yaşta insanın kendisine dersler çıkarması gerektiği, 'azim' ve 'çalışkanlığı' vurgulayan bir metin olarak yorumlanabilir.

Kaynakça

- Argunşah, Hülya (2003). Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde İnsan, Ankara: Bilge Yayınları.
- Aydemir, Cengiz (1989). Ömer Seyfettin ve Hikâyelerinde Eğitim Değerleri, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir.
- Eminoğlu, Kaan (2019). Ömer Seyfettin Öykülerinde Gündelik Hayat Eleştirisi, Hece Dergisi, Hikâyenin Türkçe Sesi Ömer Seyfettin Özel Sayısı, Özel Sayı: 37, (Haz. Hülya Argunşah, Ayşe Demir). Sayı: 265, s. 125-132.
- Özsaray, Yunus Emre (2018). Ömer Seyfettin'de Toplum Eğitimi: Hikâyelerin Değer Değişimi Açısından İşlevi, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. C. 58, S. 2, s. 399-417.
- Polat, Nâzım Hikmet (2019). Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, (3. bs.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.